
DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2023.1\(39\).306548](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2023.1(39).306548)

УДК 172:32:304

Наталія Бородіна

СМІХ ТА ДЕГУМАНІЗАЦІЯ: ЧИ МОЖНА СПІВЧУВАТИ АКУЛІ?

Жорстокі жарти є розповсюдженими за часів війни, але викликають питання з приводу дегуманізації. Необхідно визначення принципу «дозволеної міри жорстокості» в жартах, які мають підвищений рівень жорстокості та щодо яких експерти мають сумніви щодо їхньої відповідності нормам моралі.

Ключові слова: *теорія невідповідності, комічні аморалісти, комічні моралізатори.*

Нещодавно українське суспільство сколихнуло дебати: чи можна сміятися з жартів про акулу, яка з'їла російського туриста?

Ступінь розробки проблеми:

До феномену безпрецедентної підтримки акулі в українському суспільстві звертались дуже відомі персони: вчені-філософи (О. Хома), письменники (О. Забужко, А. Бондар), лауреат Нобелівської премії (О. Матвейчук), психологи (К. Голцберг та С. Ройз), позаштатний радник президента О. Арестович, волонтери, політики та багато інших медійних осіб.

Аргументація здебільшого проходила в емпіричній площині – коли згадувались злочини росіян і немов би «зважувалась» важкість злочинів – чи достатньо вони важкі, щоб надати українцям права на підтримку акули? Але емпірична площина не є достатньою для прийнятті рішення – необхідно дослідити, за яким принципом приймати це рішення.

Мета дослідження – визначення принципу «дозволеної міри жорстокості» в жорстоких жартах, на прикладі жарту про акулу.

Акулячий кейс, або, як називали його деякі ЗМІ «синдром акули» («Zmina», «Радіо свобода» etc) показав дуже багато проблем, з якими зіткнулось українське суспільство під час війни – чи дозволені жорстокі жарти під час війни і навіть більш широке питання – чи дозволено сміятись взагалі.

Якщо виділяти дослідницькі позиції, то перш за все слід зазначити, що існує досить вузька група «радикалів», які вважають, що сміх, веселощі та жарти неприпустимі під час війни (саме вони приходять в коментарі з мовою ненависті з приводу будь-якої нетрагічної події). Ці противники сміху були неодноразово критиковані, що сміх, розваги та відпочинок під час війни – це дозволене і навіть корисне явище. Тому зараз позначимо це питання як вирішене – жартувати під час війни можна (в тому числі за допомогою мемів) і зосередимося на більш вузькому питанні – де межа дозволеної жорстокості в цих жартах?

Означимо фактичний бекграунд: росіяни підривають дамбу Каховського водосховища, гине багато людей і ще більше тварин. В цей

час «у місті Хургада, що на узбережжі Червоного моря, тигрова акула напала на чоловіка, котрий плавав у морі. Виявилося, що він приїхав до Єгипту разом із батьком за кілька місяців до цього з Росії. Після інциденту влада Єгипту закрила пляж, а акулу ввіймали. Її пізніше передали на дослідження через «аномальну поведінку», а нині з'явилось повідомлення, що рибу забальзамують та виставлять у музеї» [Радіо свобода 2023].

Українське суспільство почало масово генерувати меми та жарти про акулу і висловили багато підтримки її діям. Частина дослідників засудило це, як «розлюднення» та дегуманізацію, частина виправдала.

Систематизуємо аргументи «прибічників акули» та дозволеності жорстокого гумору під час війни:

1) *Доречність розлюднення та недоречність гуманізму.*

Найбільш яскраво цей аргумент озвучив О Хома: «Не мені судити, наскільки ми "розлюднили" своїх ворогів і перетворилися на драконів. За такої війни не жили навіть мої батьки, тому насправді я не знаю, якою є норма "розлюднення" в часи, коли всю твою країну хочуть методично винищити. Власне, зараз ми й навчаємось цієї гіркої науки, що випала на долю моїх бабусь, які чомусь не поспішали нею ділитися. Зазначу лише, що чорний гумор – дуже слабка форма ненависті, у розпал війни – майже вегетаріанська» [Хома 2023].

Згідно О. Хоми гуманізм не може бути доречним за часів нелюдської жорстокості ворога: «Біда тому, хто забуде, що під сонцем є час любити, але є і час ненавидіти (саме так і написано, між іншим – ненавидіти). Моралізувати в недоречний час – це завдавати моралі найбільшої шкоди, виставляючи її не лише безглуздою і жорстокою, це ще було б пів біди. Це означає робити дещо гірше – вихолощувати її, перетворюючи на порожню фальшиву балаканину.

Один з важливих уроків, які нам треба засвоїти: неадекватне моралізування гірше за аморальність. Це навіть не фарисейство, це просто повна інтелектуальна... безвихідь.

Цієї профануючої недоречності треба боятися більше, ніж мемів про акулу. Це дуже схоже на старий радянський анекдот про галантність і посилення маразму в Політбюро: коли на похоронах заграла музика, тільки Брежнев і Черненко здогадалися запросити дам на танець.

Танець – добра річ, галантність – теж не погана. Але обоє не дуже доречні на похоронах» [Хома 2023].

2) *Віктимблеймінг – звинувачувати українців, які є постраждалими стороною в конфлікті, є недоречно.*

О. Забужко: «БРИТВА АКУЛИ». Перепрошую, але це настільки очевидно, що аж ніяково писати: спроба в розпалі геноциду вмовити жертві геноциду почуття вини за чорний гумор на адресу країни-ката є класичною, підручничково чистою ПСО з віктимблеймінгу. (Так, цьому вчать; так, це давно й докладно розроблена політтехнологія, не буду повторювати тут те, що вже 100 раз писала – і в «І знов я влізаю в танк», і в

«Найдовший подорожі») той, хто в мить, коли ви, перебуваючи всередині катівні, забуваєтеся полегшеним сміхом, зараз же мчить до вас з криком «не смей!» – це не друг вам, хоч би скільки запевняв у протилежному, – це вохра, ворожий «психологічний наглядач» – аб'юзер, – і для вас, з поглядом вашої безпеки, не має жодного значення, чому і як він на такій роботі опинився: хто б то не був – «давайдосвіданія» [Забужко 2023].

3) Схожим є аргумент про *необхідність емоційної розрядки* для українців, які є жертвами конфлікту. Надзвичайний і повноважний посол України в США Оксана Маркарова: «Жертві, яка бореться, намагаються відмовити навіть у праві на емоцію щодо ката. Як колись радянські росіяни під час Голодомору відмовляли нам в праві оплакати померлих і намагались вкрасти навіть пам'ять про наше горе» [Маркарова 2023].

Аргументи тих, хто засудив «синдром акули», зводяться до головної тези - *ми повинні відрізнитися* від жорстоких росіян. Саме до цього апелюють Матвійчук, Арестович і Дзюренко.

Як зазначає Gennadiy Druzenko, український правник, громадський активіст – «кепкувати та тішитись зі смерті людини, то чим ми відрізняємось від орди, яка вбиває нас і плюндрує нашу землю тільки тому, що ми українці? ... Якщо ми претендуємо, що наша війна – це не просто війна української зграї проти російської зграї, а екзистенційний двобій за гідність, людяність і свободу, треба щось робити з "синдромом акули". Бо не згледимось і станемо неймовірно схожі на україномовних москалів з козачкими вусами та чубами...» [Друзенко 2023].

Схожий аргумент у Арестовича: «Виграти війну з Росією - це ще значить, не перетворитися самим на Росію. Судячи з кількості (і якості) жартів про вбитого акулою росіянина, розлюднення вже тут. А якщо воно тут, у Вас, значить Ви – програли. Ви, такі гарні, програли банальному, сірому, нудному злу. І самі стали злом – банальним, сірим, нудним» [Арестович, 2023].

Аргумент лауреатки нобелівської премії О. Матвійчук миру звучить дуже схоже: «Я б нічого взагалі не писала, але «синдром акули» небезпечний. На війні завжди є загроза стати дзеркалом іншої сторони. Коли кожного дня стикаєшся з жорстокими вбивствами, катуваннями та тотальним руйнуванням, складно зберігати людяність посеред виру людського горя. Але ми і це зможемо» [Матвійчук 2023].

Як показало порівняння, аргументи захисників акулячого гумору більш різноманітні. Політологи навіть побачили за віктімблеймінгом акулячого кейсу спробу лишити українців голосу та зробити винними в злочинах росіян: «Міжнародні організації, що вже багато років як відірвалися від реального життя та існують виключно в форматі обурення, що висловлюється з трибуни конференції п'ятизіркового готелю в Швейцарії, усіма силами намагались протягнути зв'язок між кричущими російськими злочинами та якимись дрібницями з українського боку» [Сумленний 2023].

Але розберемо принцип, за яким було обрано критерій – «чи можна/чи не можна дозволяти жорстокий гумор»?

Якщо відволіктися саме від українського аспекту, ми отримуємо більш широку дискусію про те, чи зобов'язаний гумор підкорятися моралі, чи він існує за власними правилами. Цей конфлікт названий Стейнертом «дискусія комічних аморалістів та комічних моралізаторів» [Steinert 2017]. Найбільш відомим представників комічних моралізаторів сучасності можна назвати Смутса, а найбільш відомим представником комічних аморалістів Кіанпура К. та Скотта Вудкока.

Але щоб аналізувати їхні аргументи, треба згадати, що за ними лежать платформи сприйняття гумору як 1) почуття зверхності (в такому разі гумор схиляється до дискримінації і дійсно, моральний контроль є жорсткою необхідністю, щоб не допустити дискримінації), 2) теорія розрядки (якщо брати перше «гідралічне визначення, запропоноване Фрейдом – «це несвідомий процес пропускання придушених думок і почуттів у свідомий розум» [Freud 1974] або Шефтсбері – «Природні вільні духи геніальних людей, якщо їх ув'язнити чи контролювати, знайдуть інші шляхи руху, щоб полегшити себе в своїх обмеженнях; і будь то бурлеск, мімікрія чи буфонада, вони в будь-якому разі будуть раді висловитися та помститися своїм примусам» [Shaftesbury 1709] тоді дійсно комічне (як природно-тваринне, темне та несвідоме) виглядає небезпечно і потребує морального контролю. Але від теорії зверхності дослідники сміху та гумору відмовилися ще два століття тому, так і теорія розрядки в класичному вигляді вже не відображає сучасний стан науки, хоча широко цитується масами, які в акулячому кейсі виправдовували жорстокі жарти саме через необхідність ефекту розрядки.

У центрі сучасних досліджень є теорія невідповідності, яка вже не висвітлює проблему співвідношення комічного та морального не так однозначно. Ще у 1779 році було представлено перше визначення теорії невідповідності – наш сміх, «схоже, виникає з погляду на речі, які несумісні, об'єднані в одну сукупність». Причиною жартівливого сміху є «дві або більше непослідовних, невідповідних або невідповідних частин чи обставин, які вважаються об'єднаними в один складний об'єкт чи сукупність, набуваючи певного взаємного відношення через особливий спосіб, у який розум їх помічає» [Beattie 1779].

І тому комічність дуже часто не відповідає саме нашим моральним очікуванням і через те стає смішною.

Шмалцрайд приводить в якості дуже аморального анекдот про росіян: «Why does the Russian always steals two cars in Germany? Because on his way back he needs to go through Poland» [Schmalzried 2014] (Чому росіяни завжди крадуть дві машини в Германії? Тому що по дорозі назад їм треба проїжджати крізь Польщу). Але цей анекдот був одним з топових в Європі та Америці, хоча з точки зору дискримінації та булінгу ми можемо знайти тут ознаки і першого і другого.

Прибічники комічного моралізаторства стверджують, що «Moral flaws (recognized, that is) arouse moral disgust. Moral disgust inhibits amusement. To the extent that immoral jokes raise moral disgust in the listener or reader, this disgust trumps amusement» [Smuths 2013] (порушення моралі не можуть бути смішними, тому що аморальність викликає огиду, а огида гальмує розваги).

Але після того, як до дослідження приєдналися психологи та нейробиологи, з'явилися емпіричні докази того, що огидні сцени викликають змішані почуття веселоців і огиди [Hemenover & Schimmack 2007]. Таким чином необхідність обмежувати сміх мораллю (інакше він викличе почуття огиди, та не буде смішним), наразі піддається сумнівам.

На думку Смутса, в деяких випадках моральна чеснота допомагає нам розпізнати суть жарту, тому він робить висновок, що жарт є смішний частково через його моральну силу. Протилежні аргументи, що як раз порушення моралі є для нас неочікуване і тому і викликає сміх.

Як зазначає Кіанпур, найбільш популярним є поміркований комічний аморалізм: «Ця позиція не зобов'язує нас до погляду, що аморальність завжди робить жарти смішнішими, але більш скромно стверджує, що аморальність може зробити жарти смішнішими» [Кіанпур 2021]. Комічний аморалізм не закликає нас робити жарти максимально аморальними, скоріше він закликає визнати, що нам подобаються жорстокі аморальні жарти та запрошує до діалогу, що нам робити з цим далі і як зменшити потенційну шкоду від цих жартів.

Помірний комічний аморалізм узгоджується з помірним комічним моралізаторством – коли жорстокості та аморальності в жарті забагато, він перестає здаватися смішним, але знову таки, тут багато залежить від бекграунду людини, яка сприймає цей жарт. Наприклад, фільм «Загін самогубців-2» багато критиків описували як дуже веселий і припустимо жорстокий. Так, у своїй статті для *Variety* Оуен Глейберман назвав фільм тим, чим «мав бути перший “Загін самогубців”», і сказав, що «“Загін самогубців” оживає з шипінням, як повнометражний фільм за коміксами. У постановці є похмура руйнівна радість» [Глейберман 2021]. Але багато глядацьких відгуків на сайтах описувало цей фільм як «треш і крінж» [Uakino 2021], тобто вважало цей гумор неприпустимо потворним, і через це несмішним.

Стейнерт зауважує, що сприйняття прийнятної міри аморалізму жарту залежить ще і від того, хто є наратором: «Зневажливий жарт відомого антисеміта або расиста не смішний для більшості людей. Але той самий жарт може бути смішним, коли член стереотипної групи розповідає це, тому що ми знаємо, що він не має будь-які злі наміри» [Steinert 2017].

Тобто, оцінюється ще і співвідношення «наратор-мета» – якщо наратор «форсить» жарт, тобто за допомогою комічного закликає нас на свій бік і має маніпулятивну мету, то такий жарт з більшим відсотком імовірності сприймемо як несмішний.

І таким чином ми знову повертаємось до акули. Яким наратором є українці в жартах про акулу і яка мета у них?

З одного боку, їх можна запідозрити в маніпулятивності, адже українці потребують допомоги і через дегуманізацію росіян можуть отримати більше допомоги. Але перш ніж звинувачувати українців в маніпулятивності, згадаємо, чому вони потребують допомоги – країна, яка більше України в 28 разів, напала і винищує українців. Моральну огиду можуть викликати жарти, в яких кривдник (расист, антисеміт і т. п.) намагається перетягти нас на свою сторону і залучити до дискримінації. Дискримінацією ми називаємо ситуацію, коли порушені права потенційно вразливої частини населення. Тому в даному випадку моральну огиду повинні викликати жарти росіян, за допомогою яких вони дегуманізують українців, щоб було більш зручно їх вбивати.

Наприклад, коли Росія свідомо нищила українські електромережі, росіяни масово жартували, що без Росії всі українці вимруть з голоду (російський сайт з анекдотами, рубрика «про хохлов»): «Хохол притягує додому зайця і каже дружині:

- На, засмаж мені його на салі.
- Так немає ж у нас сала ...
- То засмаж його на олії.
- Немає в нас олії.
- То засмаж мені його просто так!
- А-а, у нас і газу немає.

Хохол мовчки бере зайця і викидає його у вікно. Заєць схоплюється і кричить:

- Хай живе вільна Україна!» [Анекдоти 2023].

З одного боку це типовий віктімблеймінг – в трудному становищі українців винний не напад росіян, а самі українці, які захотіли свободи. З іншого боку, жарт є дискримінаційним буллінгом, тому що радіє з приводу голоду і відсутності гідних умов життя.

Цікавою особливістю жорстокого гумору в даному випадку є те, що українці можуть прочитати і зрозуміти образливі жорстокі жарти про себе, які продукують росіяни, через те, що українці знають російську мову. А от росіяни українського не знають, тому здебільшого отримують інформацію тільки зі своєї інформаційної бульбашки, до того ж роскомнадзор блокує українські сайти.

Що в цій ситуації може зробити жарт про акулу? В одному з мемів проникливо зображена багатоповерхівка, що падає і маленькі опори, що намагаються її втримати з підписом: «моя кукуха» (будівля) та «акула в Єгипті» (опори) [twitter 2023].

Висновки:

Прийняття рішення з приводу припустимої або неприпустимої жорстокості жарту не повинно керуватись принципом рівноваги «а вони нас теж ображають, тому нам можна», бо в такому разі дійсно не зрозуміло, а в чому різниця між сторонами конфлікту.

Оцінка припустимої міри жорстокості повинна супроводжуватись аналізом мети наратора: чи намагається цей жарт не тільки зробити аморальне смішним (що є припустимо, як наприклад жарти про читерство на іспитах), але й чи намагається він посилити рівень дискримінації та/або закликати до булінгу? Якщо це так, то такий жанр може здаватися смішним для групи, яка дискримінує інших, але він є неприпустимим і вимагає суспільного засудження.

Тобто якщо єврей розповідає анекдот про «не шкодуйте заварки» – він має на це право у якості самоіронії, а от коли представник іншої національності намагається пожартувати про жадібність євреїв – то це вже є ознакою дискримінації. Інколи визначити наратора може бути важко, бо ганебні анекдоти про Україну можуть розповідати і «українці» які знаходяться під впливом московської пропаганди – але за характером наративу ми можемо одразу визначити, що це частина дискримінаційного наративу, нав'язаного Москвою.

Як зазначає Стейнерт «Моральна огида до того, хто розповідає жарт перекидається на сам жарт. Ми могли запідозрити, що той, хто розповідає злий анекдот, хоче, щоб ми схвалили його принизливе ставлення або стереотипи, на яких ґрунтується жарт» [Стейнерт 2017].

Чи дає жорстокий гумор розрядку? Дуже сумнівно, особливо якщо згадати історію теорії розрядки, яка на сьогоднішній день не має достатніх факторів для її прийняття. Чи дає жорстокий гумор дегуманізацію? Так, тому не можна заохочувати його як припустимий по відношенню панівної більшості до національних меншин та потенційно вразливих соціальних груп (наприклад, дуже популярні в радянські часи жорстокі анекдоти про дистрофіків).

Список використаної літератури

- Адамович, Н. (2023) *“Синдром акули” в українських мережах: дегуманізація, психотерапія чи віра в стихійну справедливість?*, у: *Zmina*. URL: <https://zmina.info/articles/syndrom-akuly-v-ukrayinskyh-merezhah-degumanizaciya-psyhoterapiya-chy-vira-u-stihijnju-spravedlyvist/>
- Анекдоти* (2023) URL: <https://anekdoty.ru/pro-hoholov>
- Арестович, О. (2023) *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/alexey.arestovich/posts/pfbid02dbZ9mRKcJVfWheKPHUmW3TPFtPGLB68R7fR6o6MKdZAXvyFXV4i1ZVVKvUJKrphMl>.
- Друзенко, Г. (2023) *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/gennadiy.druzenko/posts/pfbid02Yg5fRmN34gMmZhG9UrPUGaMfeSMtkP7AT13Qn28kH5vCiztv8gCD9LbwarKvuMауl>.
- Забужко, О. (2023) *Facebook*. URL: https://www.facebook.com/oksana.zabuzhko/posts/792869938871152?ref=embed_post.
- Логунов, Б., Некреча, К. (2023) *«Синдром акули»: чому напад риби у Євпті спричинив дискусію у соцмережах серед українців?*, у: *Радіо свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/syndrom-akuly-napad-ryby-yehyp%D0%B5t-dyskusiya/32458824.html>.
- Маркарова, О. (2023) *Facebook*. URL: https://www.facebook.com/oksana.markarova/posts/6292711840805551?ref=embed_post.
- Сумленний, С. (2023) *Акулячі сльози. Чому українців соромлять за природу лють*, у: *Нова газета*. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/kompleks-zhertvi-chomu-ukrajincyam-dorikayut-za-zharti-nad-akuloyu-ostanni-novini-50331353.html>
- Твіттер (2023). URL: <https://twitter.com/akochehura>.
- Туш, К. (2023) *Право на гумор: чому українці можуть собі дозволити жарти про акулу*, у: *TCH*.

- URL:<https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/pravo-na-gumor-chomu-ukrayinci-mozhut-sobi-dozvoliti-zharti-pro-akulu-2348563.html>.
- Xoma, O. (2023) *Facebook*. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02NEBYkUpCnkd1MkaDietbTE1QvVQhDKZWkvKQFb1oqmjS5KnUP5oRio8ywMJzJpUGl&id=100006443077185.
- Beattie, J., (1779) *Essay on Laughter and Ludicrous Composition*, in: *Essays*, 3rd^{ed}., London.
- Freud, S., (1974), *Jokes and Their Relation to the Unconscious*, James Strachey (tr.), New York: Penguin.
- Gleiberman, O. (2021) *'The Suicide Squad' Review: James Gunn Stages a Do-Over With Destructive Style*, in: *Variety*. URL: <https://variety.com/2021/film/reviews/the-suicide-squad-review-idris-elba-margot-robbie-james-gunn-1235028666>.
- Hemenover, S. H., & Schimmack, U. (2007) *That's disgusting! ..., but very amusing: Mixed feelings of amusement and disgust*, in: *Cognition & Emotion*, 21(5), 1102–1113. URL: <http://doi.org/10.1080/02699930601057037>.
- Kianpour Connor, K. (2021) *It's Still Funny Though: A Defense of Moderate Comic Immoralism*. URL: https://www.academia.edu/43757835/Its_Still_Funny_Though_A_Defense_of_Moderate_Comic_Immoralism
- Schmalzried, L. K. (2014) *Kunst, Fiktion und Moral: die Relevanz des moralischen Werts eines Kunstwerks*. Münster: Mentis.
- Shaftesbury, Lord, (1709) *Sensus Communis: An Essay on the Freedom of Wit and Humour*, republished in 1711, *Characteristics of Men, Manners, Opinions, Times*, 1st ed., London (4th edition in 1727).
- Smuts, A. (2009). *Do Moral Flaws Enhance Amusement?*, in: *American Philosophical Quarterly*, 46(2), 151–162.
- Smuts, A. (2013) *The Salacious and the Satirical: In Defense of Symmetric Comic Moralism*, in: *Journal of Aesthetic Education* 47 (4):45–62. URL: <https://scholarlypublishingcollective.org/uip/jae/article-abstract/45/4/34/233276/Grounding-Moralism-Moral-Flaws-and-Aesthetic?redirectedFrom=fulltext>.
- Steinert, S. (2017) *Amusement and Beyond – Challenges and New Directions for the Philosophy of Humor*, Munich, University of Munich.
- Woodcock, S. (2014) *Comic Immoralism and Relatively Funny Jokes*, in: *Applied philosophy*. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/japp.12084>.
- Uakino (2023) URL: <https://uakino.club/filmy/genre-action/12488-zagn-samogubcv-msya-navilt.html>.

Nataliia Borodina

LAUGHTER AND DEHUMANIZATION: CAN SHARKS BE SYMPATHIZED?

Cruel jokes are common in wartime, but they raise questions about dehumanization. It is necessary to define the principle of “permissible level of cruelty” in jokes. Is it the dehumanization when jokes violate the moral norms?

Making a decision about the permissible or unacceptable cruelty of a joke should not be guided by the principle of balance “and they also offend us, so we can”, because in this case it is really not understood what is the difference between the victim and the offender.

Assessing of the acceptable degree of cruelty must be accompanied by an analysis of the narrator’s purpose: does the joke not only attempt to make the immoral funny (which is acceptable, such as jokes about cheating on exams), but also does it attempt to increase the level of discrimination and/or encourage bullying? If so, such a genre may seem funny to a group that discriminates against others, but it is unacceptable and requires public condemnation.

As Steinert notes, “The moral disgust of the one who tells the joke spills over into the joke itself. We might suspect that the person telling the bad joke wants us to approve of his derogatory attitude or the stereotypes on which the joke is based” [Steinert 2017].

Does cruel humor provide relief? It is very doubtful, especially if we recall the history of the detente theory, which today does not have sufficient factors for its acceptance. Does cruel humor dehumanize? Yes, that is why it cannot be encouraged as acceptable in relation to the ruling majority towards national minorities and potentially vulnerable social groups (for example, cruel jokes about dystrophies, which were very popular in Soviet times).

Keywords: *inconsistency theory, comic amorlists, comic moralizers.*

References

- Adamovich, N. (2023) “*Sindrom akuly*” v ukrainskikh setyakh: degumanizatsiya, psikhoterapiya ili vera v stikhiynuyu spravedlivost? [“Shark syndrome” in Ukrainian networks: dehumanization, psychotherapy or faith in natural justice?], in: Zmina. <https://zmina.info/articles/syndrom-akuly-v-ukrayinskyh-merezah-degumanizatsiya-psyhoterapiya-chy-vira-u-styhijnu-spravedlyvist/>
- Anekdoty* [Anecdotes] (2023) <https://anekdoty.ru/pro-hoholov>
- Arestovich, O. (2023) *Facebook*. <https://www.facebook.com/alexey.arestovich/posts/pfbid02dbZ9mRkCJVfWheKPHUmW3TPfPGLB68R7fR6o6MKdZAXvyFXV4i1ZVWkVUJKrphMl>
- Druzenko, G. (2023) *Facebook*. <https://www.facebook.com/gennadiy.druzenko/posts/pfbid02Yg5fRMN34gMmZhG9UrPUGaMfeSMtkP7AT13Qn28kh5vCiztv8gCD9LbwarKvuMAYl>

- Zabuzhko, O. (2023) *Facebook*.
https://www.facebook.com/oksana.zabuzhko/posts/792869938871152?ref=embed_post
- Logunov, B., Nekrecha, K. (2023) “*Sindrom akuly*”: *pochemu napadeniye ryby v Yegipte povleklo diskussiyu v sotssetyakh sredi ukraintsev?* [“Shark syndrome”: why did a fish attack in Egypt cause a discussion on social networks among Ukrainians?], in: *Radio svoboda*.
<https://www.radiosvoboda.org/a/syndrom-akuly-napad-ryby-yehyp%D0%B5t-diskusiyu/32458824.html>
- Markarova, O. (2023) *Facebook*.
https://www.facebook.com/oksana.markarova/posts/6292711840805551?ref=embed_post
- Sumlennyi, S. (2023) *Akuli slezy. Pochemu ukraintsev stydyat za yestestvennyu yarost* [Shark tears. Why Ukrainians are shamed for natural rage], in: *Novaya gazeta*.
<https://nv.ua/rus/opinion/kompleks-zhertvi-chomu-ukrajincyam-dorikayut-za-zharti-nad-akuloyu-ostanni-novini-50331353.html>
- Twitter (2023). <https://twitter.com/akochehura>
- Tush, K. (2023) *Pravo na yumor: pochemu ukraintsy mogut sebe pozvolit shutki ob akule* [The right to humor: why Ukrainians can afford shark jokes], in: *TSN*.
<https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/pravo-na-gumor-chomu-ukrajinci-mozhut-sobi-dozvoliti-zharti-pro-akulu-2348563.html>
- Homa, O. (2023) *Facebook*. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02NEBYkUpCnkd1MkaDietbTE1QvVQhDKZWkvKQFb1oqmjS5KnUP5oRio8ywMJzJpUGl&id=1000064
- Beattie, J., (1779) *Essay on Laughter and Ludicrous Composition*, in: *Essays*, 3rd^{ed.}, London.
- Freud, S., (1974), *Jokes and Their Relation to the Unconscious*, James Strachey (tr.), New York: Penguin.
- Gleiberman, O. (2021) *'The Suicide Squad' Review: James Gunn Stages a Do-Over With Destructive Style*, in: *Variety*. URL: <https://variety.com/2021/film/reviews/the-suicide-squad-review-idris-elba-margot-robbie-james-gunn-1235028666>.
- Hemenover, S. H., & Schimmack, U. (2007) *That's disgusting! ..., but very amusing: Mixed feelings of amusement and disgust*, in: *Cognition & Emotion*, 21(5), pp.1102–1113. URL: <http://doi.org/10.1080/02699930601057037>.
- Kianpour Connor, K. (2021) *It's Still Funny Though: A Defense of Moderate Comic Immoralism*. URL: https://www.academia.edu/43757835/Its_Still_Funny_Though_A_Defense_of_Moderate_Comic_Immoralism
- Schmalzried, L. K. (2014) *Kunst, Fiktion und Moral: die Relevanz des moralischen Werts eines Kunstwerks*. Münster: Mentis.

- Shaftesbury, Lord, (1709) *Sensus Communis: An Essay on the Freedom of Wit and Humour*, republished in 1711, *Characteristicks of Men, Manners, Opinions, Times*, 1st ed., London (4th edition in 1727).
- Smuts, A. (2009). *Do Moral Flaws Enhance Amusement?*, in: *American Philosophical Quarterly*, 46(2), pp. 151–162.
- Smuts, A. (2013) *The Salacious and the Satirical: In Defense of Symmetric Comic Moralism*, in: *Journal of Aesthetic Education* 47 (4), pp. 45-62.
URL: <https://scholarlypublishingcollective.org/uip/jae/article-abstract/45/4/34/233276/Grounding-Moralism-Moral-Flaws-and-Aesthetic-redirectedFrom=fulltext>.
- Steinert, S. (2017) *Amusement and Beyond – Challenges and New Directions for the Philosophy of Humor*, Munich, University of Munich.
- Woodcock, S. (2014) *Comic Immoralism and Relatively Funny Jokes*, in: *Applied philosophy*. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/japp.12084>.
- Uakino (2023) URL: <https://uakino.club/filmy/genre-action/12488-zagn-samogubcv-msya-navilt.html>.

Стаття надійшла до редакції 1.04.2023

Стаття прийнята 1.05.2023